

באנציקלופדיה לבוני הישוב ובאנציקלופדיות אחרות אפשר למצוא פרטים רבים על לוי אשכול, בעל הגוף הבריא והמוצק, רחב-הגרם ורחב החיוכים, מהיר הציבורים עד כדי כך, שלפעמים הוא עושה רושם כאילו הוא מתקשה בדיבורו, מה שבהחלט אינו נכון. מתוך האנציקלופדיות אנו נמצאים למדים כי לוי אשכול, שהורתו ולידתו היו כלוי שקולניק, נולד לפני למעלה מ-66 שנים בכפר אורואטובו שבפלך קיוב; כי הוא התחיל את הקריירה שלו בארץ כמפעל חלקאי בפתח-תקוה - אגב מפעל מצוין ביותר, ששבר את התנגדותם של אכרי פתח-תקוה לכל מפעל יהודי "שאינו יודע לעבוד כמו המפעל הערבי", ומילא במשך קרוב לחמישים שנה שהוא בארץ מתקידים מתפקידים שונים - במפלגתו, בהסתדרות, במרכז החקלאי, בסוכנות היהודית שבטמשלה. ואולם אין למצוא בכל האנציקלופדיות אמילו השובה אחת לכל המון השאלות הרבות, המתעוררות בקשר ללוי אשכול, לאישיותו ולפעלו במשך כל שנות שבתו בארץ.

*

כאשר לוי אשכול נכנס במעם הראשונה לישיבת ועדה הכספיים של הכנסת, ליוו את כניסתו לאולם מבטים עוקצניים וחיוכים לבלגניים, ועדת הכספיים רגילה לשר-אוצר אחר, לרצינותו הקודרת של אליעזר קפלן. והנה לפני שר-אוצר, ששמו הולך לפניו כאדם שבכל אופן הוא רחוק ביותר מקדרות. מה אדם זה יודע על עניינים רציניים אלה של מסים, מסק-המדינה בכלל ומסק כספי שלה בפרט? וכיצד יוכל "קל-דעת" שכזה להתאיחם ברצינות לדברים רציניים? ביוחד גברו יחס הביטול והלבלגנות, כאשר שר-האוצר החדש ניסה כדרכו, לענות בבדיחה ובהלצה לשאלות רציניות, רציניות ביותר של השעה. חברי ועדת הכספיים שאלו "הכלית", לתכנית - כיצד שר האוצר החדש אומר לפתור את בעיותיו הסבוכות של המשק הישראלי? אמר להם לוי אשכול: מעשה ביהודי שבא לאחת הממשלות באחת מארצות אירופה המזרחית, שסבלה אותה שעה מהאונות-רכבות, והודיע כי יש לו "טמאנט"

נגד התאונות. שאלוהו: "נו, ומה ה"פטאנט?" ענה להם: "צריך לחסל את התאונות!" אמרו לו "יפה דרשה, אבל כיצד עושים זאת? אמר להם: לי יש הפטאנט. לכל היתר אתם חייבים לדאוג. יש לכם מומחים - ישברו להם את הראשים שלהם". אף אני כך - אמר שר-האוצר החדש - יש לי "פטאנט"; צריך לחזק את הכלכלה הישראלית, הכרח לייצב אותה. כיצד עושים זאת? לכך נקח מומחים ונושיב אותם, ישברו להם את הראשים שלהם וימצאו עצה"...

תשובה זו היתה בלי ספק, הדבר האחרון, שהברי ועדה הכספיים ציפו לשמוע מפי האיש באחראי לכלכלת הארץ, היא היתה הדבר האחרון, שעשוי היה לשנות את יחס הלבגנות העוקצנית. הועדה גמרה ישיבתה בהחלטה, שנשארה כמוסה בלבו של כל חבר שלה, כי לפני הומויע בן-אדם, שהוא מתאים פחות מכל אדם אחר להיות שר-האוצר של מדינת ישראל.

והנה כיצד זה קרה, שכיום אין לך דבר שאשכול לא יוכל להעבירו בוועדת הכספיים? "אם הוא באמת רוצה בכך..." - מוסיפים אנשי הועדה בחוק. וכיצד זה קרה שאיש מרכזי מאחת המפלגות האופוזיציוניות בכנסת אמר לחברו בוועדת הכספיים: "אם אשכול מציע איזה דבר, חטוף וקח! גזירה שמא כאשר יתחילו לבלבל את העניין הנה ושוב - עתידים אתם לתת לו יורח משביקט בראשונה?"

אשכול ידוע כאמן האימרה הקולעת, כיודע להשתמש בבזיחה נאה במקום הנכון. לפתחו של אדם הרגיל אבל בדיחות רובץ תמיד החטאת. בדיחה שלא במקומה או שלא בזמנה גרועה מן הפסע. וכיצד זה קרה, כי הפסוק האומלל שציטטו לוי אשכול בכנסת על השור שאסור לחסום אותו בדישו - כיצד זה קרה, שפסוק מכשיל זנ נשכח לו כאילו לו אמרו, ואם מישהו מזכירו - אין הוא עושה זאת אלא חוץ בת-חוק של סלחנות והבנה? וגדולה מכן, כאשר לוי אשכול עלה פעם לפני כמה שנים על במת הכנסת, כדי להסביר את ענין הדירה שלו, שהספיר את הציבור ונתן בידי האופוזיציה קרניים לנגח בהן אותו ואת מפלגתו, הוא ראה לפניו כנסת עוינת, בכל אופן קרה

וזרה, שבה המרחק בין האפשרות שיגמור את הקאריירה שלו לבין הצלחו, קטן ביותר; והרבה אנשים, אפילו לא עוינים ללוי אשכול ולמפלגתו, ראו בענין הדירה לכל המחוז פגם אסתי חמור, שבשום אופן אין להסכים לכך שירבץ על שר-האוצר; וטענו כי שר-האוצר הבריטי "עץ" וגמר את הקאריירה לו בשל דבר הרבה פחות חמור; ואיש"חירות" התקיף את שר-האוצר בצורה חמורה ביותר, שאפילו לדעת האוטוויזיה היה חמור קצת יותר על המידה". והנה כיצד זה קרה, כי כאשר חזר לוי אשכול מן הבמה - ראה לפניו כנסת אחרת, שאם לא הייתה ידידותיה, הרי בכל אופן לא הייתה קרה וזרה, כי אם כנסת שקיבלה בחמימות את התנצלותו ואת הסבריו, כנסת שעוד לפני רבע שעה כמעט שהייתה מוכנה "לזרוק אותו לכלבים" - ועכשיו קיבלה את הצטרפותו, שלא הייתה כל כוונה מצדו ליהנות מעסקת הדירה הנאה פרטיה?

מי שראה שר-אוצר פופולארי חייב לברך את הברכה, שהיקנו קדמונים בשביל אדם הרואה בני-אדם בלתי טכעיים: "ברוך משנה הבריות". טבעו של שר האוצר, שהוא מיצר את צעדינו ודורש כסף. וטבענו אנו, שאין חיבה יתירה נודעת ממנו לאדם המבקש את כספנו. והנה כיצד זה קרה, שבחום הפולמוס הגדול על הקמת ממסלה חדשה, כאשר כל יום שמענו תביעות חדשות מצד השותפים-בכוח לממשלה על כל אחד מהתיקים שחברי מפא"י החזיקו בהם - לא נשמעה כמעט כל תביעה לתיקו של לוי אשכול? אפשר להאמין להם, לאנשי האוטוויזיה, כי אילו נתנה מפא"י בידם "קראט בלאנש" להזיז את כל שריה - היו מזיזים את כולם פרט לאשכול, שכן "אשכול הוא משהו אחר, פרשנ לעצמה". כיצד קרתה מטמורפוזת זו? מהיכן פופולאריות זו של שר-אוצר? וכיצד קרה, כי כאשר הענינים נתייגעו ביותר במפא"י, לא מצאו אלא את אשכול שהוא ירכיב את הממשלה החזשה? כיצד קרה, שהוא נשאר מקובל על כולם, אף על פי שאפילו ידידיו לא הכחישו כי גם הוא עשה צעדים חסוהים במלחמת העצבים הגדולה בעצם פמי "הפרשה" ולאחריה? יהיה זה בלתי צודק בהחלט, אם מי שהוא יטיח בפני שר-האוצר שהוא נזהר ביותר

בלשונו בטטה ההבטחות. ידוע הסיפור על עולים חדשים, שהלכו להתיישבות אחרי שקיבלו מלוי
אשכול הבטחות על כל טוב העולם הזה, שמחלקת התיישבות של הסכנות היהודית, אשר הוא היה
מנהלה, השמיע עליהם: והנה באו עליו העולים בטענה שאין הוא שומר הבטחותיו, טען הנחקף
ואמר: "וכי מאימתי גזרו על הבטחות? ואני מימי לא שמעתי על כך"...

האמת היא, כי שר-האוצר יש לו ותק גדול ביותר במקצוע ההבטחות. זה נמשך עוד

מראשית שנות הקשרים, כאשר היה גזברה של דגניה ב'. הקבוצה סבלה אז חמורות ממחלה כרונית קשה:
מחסור בכסף ואולם היא היתה זקוקה ביותר לדלק, פעלו אז בארץ שלוש חברות "של" "ואקום"
ו"אינטרשיונל". וגזברה של דגניה ב' לא עזב פירמה אחת עד שהיא לא אמרה "די"... רק
בימים אלה סיפר גיזבר של אחת החברות הנזכרות כי בקופתה נשאר עוד שטר-חוב חתום בעצם
ידו של גזבר דגניה ב' וכיום שר האוצר של מדינת ישראל, שזמן פקעונו חל לפני כמה וכמה
עשרות שנים... ורק בימים אלה נתקבל בקבוצה דגניה ב' מכתב מאחד יהודי בתל-אביב, הסועף
כי בימים שלוי אשכול היה גזבר הקבוצה עבד הוא כפועל בנין, והגזבר נשאר חייב לו לירות
מעטות, אשר על כן הוא מבקש כי ישלמו לו היום את הסכום הזה בהכמלה פי כמה וכמה, שכן
עסקיו אינם "בקו הבריאות". מובן שדגניה ב' לא הכניסה את עצמה בבירורים רבים והיא שעסקיה
הם כיום, בלי עיץ רעה, "בקו הבריאות" - שלחה לאותו יהודי את מבוקשו.

השאלה היא אינה באותו יהודי השאלה היא, כיצד זה קורה, שאותו מנהל הפירמה

הנזכרה אומר: "לאחרים לא הינו סולחים, אבל אשכול זה משהו אחר"?... וכיצד יהודים, מידידי
של אשכול, האפמריס: עם אשכול טוב לבנות, אבל על אשכול אין לבנות? וכיצד אלף יהודים ויהודים
שאשכול נזף בהם או "העליב" אותם, או יהודים שיש להם שק מלא הבטחות לו שלא נתקיימו - כיצד
מדברים כולם על לוי אשכול בחיוף של סלחנות, בבת-צחוק של הכנה, כמו שמדברים על דוד טוב, על
אח קשיש טוב-לב, ואפילו במקרים רבים כעל אבא שמחבבים אותו ביותר, למרות הטענות שיש כנגדו?

וכיצד נסביר את היחס אל לוי אשכול בסביבתו הקרובה ביותר - בביתו ? ודאי אהב

הוא את בנוחיו, איש אינו מעקם באהבה כנה זו, אך מימיו לא הקדיש להן זמן רב ביותר.

אולם האהבה הגדולה של הבנות, האהבה "המטורפת", נודעת מהן לא רק לאמא, שמטרה להן את כל

הייה אלא בעיקר לאבא, אשכול, האמרו: מקרים כאלה ידועים. כן הם ידועים אבל ידועים גם

מקרים הפוכים, ולא מעטים.

הכל יודעים את לוי אשכול, רוצה לומר: יודעים את מגרעותיו. הן צפות על פני

השטח. ואין ידיריו הטובים מתעלמים מהן. הם מדברים בבקורת על כך, שהוא לא שם חלקו עם

הנואטים המצויינים, שכוחו אינו בכתיבה וכבודו אינו על עמקות ההגות. ויש שטוענים כי

לא תמיד הוא מספק את רצונם של מוקיריו בדעה ברורה ומוצדקה, שאין לזוז הימנה, בכל

אופן שהוא לא יהיה מוען לזוז הימנה. יש אמילו שמרחיקים לכה וטוענים כי אין הוא שר-האוצר

כל עיקר. הוא שר ההתיישבות, שר הקולוניזציה, ואם הימצא לומר - אמילו שר-המתיחות; אבל

שר-האוצר? מאן שכר שמה. שר-האוצר חייב שיהיה לפני עיניו כל המשר כולו, הוא חייב

בכוח-עמידה נגד כל הלחצים שבעולם, נגד האיגוד המקצועי וכנגד החקלאות ונגד כל העולט כולו -

כולל משרד הבטחון.

היה שר-אוצר צרפתי שאמר כי שר-אוצר חייב לקבל החלטות בטחוניות, כי אם לא כן

- אין הוא שר-אוצר, הטענה היא שאמנם מתווכח לוי אשכול עם דוד בן-גוריון, אלא שהויכוח

הוא רק עד לגבול שבן-גוריון מוכן להתווכח עם עצמו, ובסופו של כל ויכוח כזה נכנע לוי אשכול

מחדש. ניטו אמילו לקבוע הלכה היסטורית, כי בצדו של שליט חזק לא ייתכן שר-אוצר חזק. וטענו:

הלא לאיגוד המקצועי ולכל המון הפוחצים, שלוי אשכול נכנע להם, אין הוא חייב להיכנע - והוא

בכל זאת נכנע. ואחד יריב - ידיד התלוצץ ואמר כי "שונאיו" הגדולים ביותר של לוי אשכול אינם

יושבים לא ב"חירות" ולא אצל הקומוניסטים, הם יושבים במרכז מפא"י, בועד הפועל של ההסתדרות

ובמשרד הבטחון...

השאלה היא, אם רואים בעליל את מגרעותיו של האיש - כיצד זה קורה, שאין לוי
אשכול יכול להצביע בפה מלא על אדם אחד האריך הזאת ולומר "פנה זה הוא שונא שלי" יש
בארץ כמה וכמה אנשים, שאחריהם היו בטוחים כי הם יריביו של לוי אשכול, כי בכל אופן אין
הם מתפעלים לא ממנו ולא מן המדיניות שלו: אבל כאשר באים בדברים עם אותם היריבים -
מתבויר, כי הם שונאים או מתנגדים מדומים בהחלט. דומה, לוי אשכול רשאי לומר, כי הוא בטוח
שיש לו שונא אחד, אלא שישן הוא מטוח בשנאתו, שכן אין זה אלא שונא קוניונקטוראלי...

*

בעולמנו זה, שאיננו כדעת המשעממים והמשועממים מקום של שעמום, אלא מקום מלא
ענין כרמון - האדם הוא מקור וראשית הענין. ולא לחינם קראו לו ראשונים בישראל "עולם
קטן". אין כל חימה בכך, כי מאז ומעולם עסקו פילוסופים וחכמים בתיחום החומים בין בני-אדם,
במציאת הבדלים ביניהם. ספר הספרים חילק את הבריות לצדיקים ורשעים, אחרים חילקו אותם
לפילוסופים ובלתי-פילוסופים, למעניינים ומשעממים. דומה, כי אנשי-מוסר ופילוסופים
וחכמים הניחו לנו בקעה להתגדר בה, גם לאחר כל ההבדלים שמצאו כבר הם בין אדם לאדם.
דומה כי אנו לא נחטא לאמת ולמציאות הפסיכולוגית, אם נחלק את הבריות חלוקה נוספת:
ל"אנשי בראשית" שלאנשים סתם, אנשי "שמות" או "ויקרא" אנשי-בראשית הם המקור, שהאחרים
- אנחנו רובנו הגדול - מחקים אותם, הולכים בדרכיהם, בכוונה או שלא בכוונה, מדעת או
שלא-מדעת, מרצון או שלא-מרצון. לוי אשכול שם חלקו בין אנשי-בראשית. ודבר זה מסביר
חלק גדול, אם גם לא את כל ישותו ואת כל דרכו בחיים בארץ הזאת.

אנשי בתש"ח - הרבה סימני מקוריות אתה מוצא אצלם, ואין כאן הבדל אם המדובר
בחסידים ראשונים, בראשוני הבולשיביקים או באנשי העליה השנייה. כל איש בראשית מלא
שלילה לבבי הקיים, שהוא רואה אותו כאפט, ורואה הכרח לעצמו לעזבו לצפיחות, כליל.

הוא כאילו שובר כל מה שקטור עם אותו אפס, והוא נולד שנית, הוא מוליד את עצמו. והוא רואה את עצמו לא רק בורח מאפס, כי אם עומד לפני אפס שני, אפס שהוא רק זמני שממנו עליו לבנות חידוש גדול, עצום, עולם שלו. מכאן שכל איש מראשית הוא איש עשיה, איש בניה. הוא פשוט מאוהב עד כדי אמיסת החושים, עד כדי כלות הנפש בבניה, במקש, בתנועה. הוא כל היי, ואם גם יהיה בן מאה, רץ אץ, עץ, ממנה לאיזו מטרה רחוקה, שאותה הציב לעצמו בילדותו - לאותו עולם-הלום שלו.

דבר זה אחת מוצר במידה גדושה ביותר אבל אשכול. ככלב ציד שנחיריו מתרחבים ואין הוא יודע לא לאות ולא שקט, כאשר הוא מריח ציד - כך לוי אשכול מחמלא את מנוחה, כאשר מזדמנת לו איזה עשיה, הוא פשוט יוצא מכליו ושוכח כל אשר סביבו, לרבות את עצמו. ועשיה מירושה אבל אשכול ראשית כל ומעל לכל ולפני כל וקודם כל - החיישנות. לוי אשכול הוא הקולונגיאטור הגדול, המיישב בח"א הידיעה של הבית השלישי. לא יהיה בכך פשוט גוזמה אם נסכים לדברי אחרים, ולאו דוקא חסידי המושבעים, כי ההסטוריה העמיד את לוי אשכול עם 400 הכתרים שהקים במדינת היהודים בשורה אחת עם ימושוע בן-נוון, עוזיה המלך והחשמונאים, המיישבים הגדולים של הבית הראשון והשני. כאן אנו מוצאים גם הסבר ליחסו להבטחה שלו עצמו. אצלו הבניה עיקר, העשיה, החיישנות. ואם בדרך הקטה והארוכה הזאת לא תמיד ממלאים את ההבטחה, אם בינתיים מחכה חברה - הדלק להשלום שטר-חוב, מה זה חשוב? ואכן, בכך סמונה הסיבה, שמוחלים לו ללוי אשכול. העט בחוש הבריא שופט אותו לא לפי מספר ההבטחות שלא קיים, אלא לפי ה"פאסיה" הגדולה שלו, לפי תאוות תאוותיו, לפי מספר הכתרים ששקים.

האידיאה המשונה - לקחת מן המעברות, ללא הכשרה נפשית ומקצועית, יהודים שוממים, ולזווג אותם עם האדמה השוממה, בנגד ובגליל - אידיאה זו, "שגעון" זה היה שלו. הוא נסע למרדס-חנה לדבר על לב היהודים, שיחוסו על עצמם וילכו להיות הקלאים בישראל. הוא פיזר להם

Faint header text at the top of the page.

First main paragraph of text, starting with a faint opening word.

Second main paragraph of text, containing the majority of the page's content.

Final paragraph of text at the bottom of the page.

הבטחות ביד נדיבה בידעו - כפי שאנו יכולים להבין מראש כי לא יהיה בידו למלא את כל אשר הבטיח. והוא הטיח האשו בכוח לא פעם ולא מאה באלף הקטיים שהתייבבו על דרכו ועל דרכיהם. אהבתו הגדולה לאדמה, להתיישבות - ייתכן שיש בה עוד משהו מן הילדות שלו באותו כפר אורואטובו בפלך קיוב, אך עיקרה של אותה אהבה היא בראשונה שלו. חבריו מספרים עד היום, כי כל אימת שהיה נחקל בקטיים בעסקנותו בתל-אביב - היה אורז את המזוודונה שלו ונוסע למשק ו"עובד שם באמת" מה פירוש "באמת"? חיבה יתירה הייתה נודעה ממנו לעבודות הפשוטות ב"פיוש", בטוריה, בחפירה בורות. אדמה ממש ועבודה ממש. ועד היום יודעים כל הבאים במחיצתו כי אשכול נח באמת כאשר הוא בא במגע עם האדמה.

ברור, כי ברבות הימים, עם התפתחות הארץ, עם התרחבות העשייה, הכנין וההתיישבות, בהיותו עמוס משימות מוגדלות ומורחבות לכל משק המדינה - העביר אשכול את אהבתו הגדולה את ה"פאסיה" שלו לכל שטחי בנינה של הארץ. אבל "אם יש לאשכול איזו אהבה, פרט לאהבתו אל משפחתו - הרי אהבה זו היא האדמה".

א

סימן היכר שני של איש-בראשית הוא הכל יכולת שלו. אנחנו מניחים בחנה מושכל ראשון כי איש-בראשית יודע הכל, ואין אנו מהפעלים כלל מהצלחותיו של לוי אשכול כשר-האוצר. האמת היא, שבגם הוא אינו מהפעל מהן ביותר. כל איש-בראשית יודע בעצמו כי הוא יוכל לעשות הכל. משה באחד מידידיו שהפציר בו כי יטיל על עצמו את תיק החינוך וההרבות, התנגד אשכול להצעה זו בכל חוקף: "מה אני מבין בעניינים אלה?" אלא לאחר זמן מה חזר בו מנימוקו זה, אם כי לא חזר מהתנגדותו. "בעצם אפוא יכול להיות גם שר החינוך. אין הכרח להיות פדגוג מנוסה. די לו לאדם שיקח כמה מומחים, יקטיב לדבריהם, ולאחר שמיעת דעותיהם יחליט כאשר יחליט". זה אחד מכשרונותיו הגדולים של לוי אשכול, שאינם קטורים במיוחד בראשונה שלו.

הוא יודע להקטיב לדברי מומחים יכול להקטיב בלי סוף עד שהוא יורד לטוף הדברים. ולא
זו אף זו, יש לו כשרון נדיר ביותר שדוקא המומחים מתפעלים ממנו מאד: לזרוק את כל הקליפות,
הצעצועים, הדברים החיצוניים, הלא אורגניים של כל בעיה ובעיה, עד שהוא מגיע לשרטו של כל
ענין וענין, לגרעין העיקרי שלו, ליסוד-היסודות. אשכול ירש, בלי טפק, מבית אבא הסוחר
והתעטיין הקטן בכפר מנה הגונה של שכר ישר, של מיקחות יהודיה-סוחריה. אבל "דא עקא", שכל
מה שהוא יורש או לוקח ממי שהוא או ממה שהוא - הוא מכפיל מגדיל ומרחיב מי עשרות וטאות
פעמים, עד שאין אהה יכול להכיר מהיכן בעצם לקח מה שיש לו. השכל הישר שלו אינו שכל ישר.
פשוט, אמילו המושב " שניסו להדביק לו, כדי להגדיר שאין לא שכל ישר

פשוט, אינו חופף את אישיותו. הוא פשוט אינו איש של טטנות של מידה זעומה, אצלו - הכל
בגודש, ברוחב, במידה מכופלת משולשת ומגדלת ומורחבת. וכך גם השכל הישר שלו. הוא כבר
מוסק להיות שכר ישר, זה משהו מעין שכר ישר שבאינסטינקט. אין הוא רק מבין את הדברים,
הוא חש אותם.

כן, הכל אצלו בגודש וברוחב. כל מה שיש לו יש לו כאילו בלי מידה ובלי מסקל.
ומה שאין בו - אין בו אמילו שמץ, אמילו קורטוב, אמילו זיק, וכך עם הבריאות, וכך עם
כשרון העמידה וכוח העבודה ויכולת ההחמדה שנקשו ב... "שם דבר". אדם נוסע אהו כל היום,
מישיבה לישיבה, מפגישה לפגישה, בלי אוכל ועם אוכל, בלי מנוחה ועם מנוחה; ואחרי ככלות
מכל יוצא שהוא הקטיש בשנים רבות מזה המלווה אהו - הוא הרענן הוא המפזס מזמון חסידי,
הוא המתלהב מן הטבע, או מבחורה נאה; ואילו אהה הצעיר, הינך העיף, הסחוט, החמוץ, מבקש
לחזור הביחה למיטתך, כאשר הוא עדיין מוכן ללכת ולעשות ולעבוד כל הערב או הלילה.

מפני שהאינו ירדה העממיות "לשוק הסנדלרים". כל מי שאין בו לא חכמה ולא דעה,
לא מיקחות ולא שום חן, שום כח משיכה - הוא "עממי", נוהג מנהג אבסלום כאשר ביקש לגנוב
אה לב העם שימליכו אותו עליהם; טופח לזה על הכתף, מבטיח לכולם, ונקטה "חבריה מן".

עמיותו של גלוי אשכול אינה מסוג זה. הוא פשוט אוהב את העם הזה, את היהודי העממי, את שיחו ושיגו, את כל החוויה שלו הוא בעצם אינו אוהב אותם, הוא מרגיש את עצמו כאחד מהם, ומכאן כל אותה חיבה ישירה, שנודעת ממנו לאידיש, שהוא מתבל בה את לשונו, ולבדיחה העממית-היהודית, זה ההוי שלו, זו האוירה שלו, אף על פי שהוא מרגיש עצמו טוב בכל חברה, יודע להסתגל לכל איש ולכל נסיבות. ומכך החיבה היתירה שלו ליהודים דתיים, רבנים או תימנים, הבאים אליו, אף על פי שאין הוא דתי כל עיקר.

והוא הדין מיקחופו וטנינותו. הן חלק מן האיטיות העממית שלו. כבר יצאו מוניטין לאמרותיו הקולעות, לבדיחותיו ומסליו. והם עוזרים לו הרבה ביחסיו עם אנשים. מטעה ובאה אליו משלחת לתנות לפניו צרותיה ולבקש מה שמבקשים משר-האוצר בישראל. אמר להם אשכול: "עד שאתם פתנים לפני את צרותיכם שלכם, חנו לי להקדיט לכם הקדמה קצרה" תינה לפניהם את צרותיו שלו, של האוצר. לאחר ששמעה המשלחת את דבריו אמרו לו: "שכנעת אותנו, וחרי אנו מוכנים להקמין תביעותינו בחצי". ענה להם אשכול: "אם כן, חנו לי להמשיך ולספר באזניכם את יתר צרותי, ותהיו מוכנים לוותר על כל דרישותיכם".

ומעשה במשלחת של פרוסנים, שבאו אליו בטענה חמורה - בענין שער החליפין לדולארים שהם מכניסים. שזה שנים הם מקבלים שער נמוך מהשער שמקבלים בעלי השטייה. הענין היה בין 2.35 לדולאר לבין 2.60 לדולאר. מצבו של אשכול לא היה קל. הוא היה חלש בויכוח זה. מה ההגיון לעודד בצורה מלאכותית ענף חלש ולא לעודד ענף בריא? לסוף אמר אשכול למשלחתו "אתם פוענים שאני מתעשר על חשבונכם, הבה לא אתעשר, אל תחנו לי את הדולארים. מכרו לכם אותם בשוק חופשי וקבלו כמה שתרגו. ואל תטענו; אני הקשרתי את אבכם". נשאר בלי השובה, וכאשר יצאו מענוף "אשכול סידר אותנו".

וכשם ש"ספר" את שתי המשלחות הללו והרבה כיוצא בהן - כך "סידר" את רוגוזין. פעם אחת (זה היה לפני ארבע שנים) כבר החליט הלה סופית החלטה פחושה, שאין לשנותה בשום צורה

ואופן, שהנה הוא עוזב וחסל, עד שבא אל אשכול. ואנחנו יודעים כי הוא לא עזב. ההסבר הוא:
אשכול יודע לנגן על המיתרים הנכונים. יש לו איזה דבר מיוחד: מאמינים לו, משתכנעים מן הכנות
שלו, מלבו הפתוח, מן הלהט שלו לבנין הארץ, מרוחב גישהו, בקיצור - מאשכול.

משלח של אנשי העשיה מאמריקה, שביקרה בימים אלה בארץ, בילתה בחדר העבודה שלו זמן קצר;
וכאשר יצאה ממנו היתה תגובתה:

הוא אישיות

חזקה ואמיצה. בנוגע לחוזק זה - דומה, כי רבים טועים. לא רבים יודעים כי האיש... חזק הזה,
ש-האוצר הנוקשה, האוצר המיד "לא" - הוא בעצם אדם סנטימנטלי מאוד. לא רבים יודעים כי
על קברה של אלישבע בדגניה לוחש אשכול מלים על "החלומות הרבים שנרקמו פה". ואך מעטים
יודעים כי ערב אחד הסתגר בחדרו במשרד האוצר, כדי לקרוא את מחזהו האחרון של נתן אלתרמן
(מקום החזיון דגניה ב'), וכאשר יצא מחדרו ראו הנוכחים עקבות דמעות בעיניו. ולא רבים
יודעים כי האיש הנוקשה הזה הוא בעצם אדם שכל כבודו מנימה, שהיה מתקשה בהופעות מפמביות
מאימתא דציבורא, ואף על פי שאימתא זו כבר נחלשה במרוצה הימים, הרי יש לה עדיין כוח גם
כיום, אף על פי שאשכול כבר אינו מסתובב שעה ארוכה בחדרו לפני כל הופעה פומבית, כדרך
שהיה רגיל לעשות בהיותו מזכיר מועצה פועלי תל-אביב.

אל לשכוח, איזה תפקיד קשה היה לו אז - אולי התפקיד הקשה ביותר שהוטל עליו אי-פעם
המפלגה שלו קיבלה מכה רצינית ביותר: הפילוג של סיעה ב'. הדעה היתה, שחלק חשוב ביותר עזב
את המפלגה והיא לא תוכל עוד לשוב לאיחנה. ברל, המורה הגדול, היה שבור. לעשיה של ממש,
לרשימה, לגשיאה בעול הקשה היה אשכול. והוא נשא בעול, ארגן, קשר, עודד "עוד וחרש". והוא
"סידר" את היריבים המפלגתיים העקשניים, שלא ידעו רחם ולא ידעו התחשבות, התביעות של האופוזיציה
היו קשות, וכל המרבה הרי זה מהפכן, בא אשכול ואמר להם: "אתם תהיו הקיצוניים בתביעותיכם? לא
ולא! אני אדורש כל מה שאתם דורשים + שילינג!"

אפשר להתערב אחד כנגד אלה, כי אפילו יריביו במועצה פועלי תל-אביב, שאותם "סידר"
12/.

בשנינותו, לא נטרו לו איבה, כדרך שירידיו והמטלות השונות ש"סידר" אותם לא שטרו לו טינה. הם כולם אמרו לו מה אחד כי "אתו אפשר להסתדר" אף על פי שפעמים נראה כי זה בלתי-אפשרי, ביוחד בראשית הדיון. אבל אמילו כבר אז באשר הוא שולח לפניו את צפרניו כחול זה - מרגישים כי כבר הוא מחפש דרך, מוצא. לא שומרים לו טינה ולא באים אליו בטענות על שלא עמד בהבטחותיו כדרך שלא נעלבים עליו כאשר הוא יוצא בצעקה גדולה: "לכו כבר כולכם פעם לכל הרוחות!" אין זה נובע מכך, שלא מתייחסים אליו ברצינות, אלא ממקור אחר לגמרי. לוי אשכול הוא אופטימיסט לא רק מלידה, בכוח הבריאות הטובה שלו, כי אם גם כאילו ממקצוע שלו. הוא אוהב את החיים, שטוטו כמשמעו. אין הוא מעטן ואין הוא שוחח כוחל, אבל פרט לשנים אלה הוא אוהב את כל הדברים האהובים על אנשים אחרים. אוהב לאכול טוב, לבלות בחברה מעניינת, ביוחד הוא כרוך אחרי היאטרון. וכשם שהוא אוהב את החיים - כך הוא אוהב את הבריות, שטוט את האדם. הוא קל מאוד להתאהב בבני אדם, ולעתים מתאהב לא באדם הנכון. הוא בעת ובעונה אחת הטיפוס שהצרפתים קוראים לו - אוהב חיים - ומה שהאנגלים קוראים - כלומר "הברזמאן" מעורב עם הבריות. הוא נוח לעצמו ונוח לבריות. והללו השיים בתכונות אלה - "כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם".

אהבם החיים - הבריות שלו משולבת בתכונה אחרת שלו: הוא "כבוט באופן כימי" מכל הסביך שהוא - לא גדלות ולא נחיתות. "ההסביך" היחידי שיש לו הוא יראת כבוד העמוקה בפני תורה, דעה, רוח, מעשה שעמד להיפגש עם אנשי מדע והיה נרגש ומעוצבן. הוא המדבר עם גדולים ועם קטנים באותה צורה עצמה שאל: "מה אני אומר להם?".

והמעט שהוא בעצמו אין לו תסביכים וכל דבר שהוא נוטל ביד הוא ראשית כל מסיר ממנו את הסיבוכים, מפשיטו ועושה אותו דבר השוה לכל נפש - אין הוא מרגיש את עצמו טוב בחברה של בעלי תסביכים. דומה, כי הדבר היחידי המוציא אותו משלוותו הפנימית הוא - כאשר אחריט,

שהוא מעוניין בהם, אינם יכולים להיות כה מחוסרי חסביכים כמוהו. וכמו שאין בו אף שמץ של חסבין - כך אין בו עוד כמה וכמה דברים, שהם מוצרי לווי של חסביכים. אין בו כל מרידה שהיא. ידידיו טוענים שאין לו די מקום בנפש לשמור טינה. דומני, כי הנא כל כך בטוח בעצמו ובדרכו, כל דך אופטימי, כל כך מרוצה מלוי אשכול, כמו שהוא שפוט לא איכפת לו אם מישהו התייחס אליו לו כמו שהיה רוצה. ויהכן, כי אין לו זמן לכך, הוא פשוט עסוק מכדי לשים לב לדברים מעין אלה. אף על פי כן אסור להסיק מכך, שאין הוא מביע כל עיקר. אוחו ענין עם הדירה עלה לו בדמיט. משום שכאן מבקו בציפור-נטשו שלו, צובר שהוא עיקר העיקרים של נשטו: הלוואיות.

וכטם שאין בו מרידה ונטירה איבה - כך אין בו לא רדיפת כבוד ולא רדיפת שריה, לא שום נטיה לאינטריגות. ניסו אף ניסו להכניסו לכל מיני אינטריגות, אך הנסיונות עלו בתוהו. זה פשוט גולש ממנו כגלוש מי גשמים ממעיל גסם בלתי חדיר. ועם זה הוא אנושי ביותר. יודע הוא המון רכילויות, שמטפריים על אפשיים קרובים ורחוקים, ואינו אוטם אזניו שטופ. אלא שאין בעולם אדם, שיוכל להתפאר כי שמע מפיו איזו רכילות. מעטה וישב בתיאטרון בחברת אחד מידידיו ושאל לשלום אנשים שראה בתיאטרון וכאשר סיפר לו הידיד איזו רכילות על האנשים הללו, ענה: זה הכל? זה מעטה שיש לו כבר זקן".

ואף על פי כן יש לו לשון חדה ועוקצנית אצל אחד שעבד שנים במחיצתו נשטרה קוקלציה שלמה של פתקים, שלוי אשכול שיגר לו עם כל מיני הערות חדות וקולעות בנוגע לאנשים שהשתתפו בישיבות, או שבאו בכל מיני ענינים. פתקים אלה ודאי שאינם מותרים בפרסום, אך לו נמצא מי שהוא שיכנס אמרותיו, הברקותיו, הלצותיו ובדיחותיו של לוי אשכול, היה מחקבל אוסף מעניין, ולא רק מבדח.

אנשים שעבדו לפני שנים במחיצתו לא היו "מבסוטים" ביושר משיחוף המעולה אתו.

כיום במחיצתו מלאים התפעלות ממנו, הן האופן שהוא מוליד אותם. ראשית כל - הוא "נותן לחיות". יש אמילו שהוא נותן לעובד "חבל ארוך מדי", וכל זמן שהכל הולך למישרים - אין הוא מתערב כלל; דומה אמילו, ויש שהאנשים סובלים מהרגשה זו, שהוא עזב אותם לנפשם. אבל מה שהוא קורה - הרי הוא מה! אין הוא נותן לאיש ליפול, כל עוד לא עבר הלז עכירה.

למעטים סבורים אנשיו כי הוא בחוץ הקלחה הגדולה, באוחה מהומק גדולה ונצחית של מרד מרכזי במדינה, המרכזי בחיי יום-יום של כל אזרח - אינו רואה אותם, אך אין זאת אלא טעות שבראיה, מעשה באחד פקיד בכיר, שהחלט להדיחו מתפקידו, אלא שאיש לא אזר כוח לומר לו את הדבר, עד שלחצו על אשכול, והאו שאמר לו: "כמצב הדברים במפעל, שאתה עומד בראשו, עליך להתפטר" לאחר כמה ימים בשעת ישיבה מסויימה, פנה פתאום לאחד מעוזריו בפתק: מי יודע מה קרה לפלוני אלמוני: מה הוא עושה? הזיז הנשאל את הפתק לאחד ממשתתפי הישיבה, שהוא הוא היה הרוח החיה במיטורין, וחלז רשם על הפתק: "פענין אותי כמו השלב דאסתקד". ושוב מעשה באחד פקיד, שבגלגולי הנסיבות באחד המשרדים של לוי אשכול נשאר בלי תפקיד, הכל יודעים מה הרגשתו של אדם כזה, אף על פי שמשכורתו וזכויותיו שמורות לו. ושוב היה אשכול האיש, שזכר וידע והכניס את עצמו לענין, ומעשה באחד מאנשיו, שהציעו לו לצאת לחו"ל למשרה רמה, וכאשר הגיע אל אשכול - התחיל הוא לבדוק את השאלה לא במישור האינטרס הכללי, אלא מבחינה אישית. הטוב לו לאיש, אשר לו מזמן חזר מחו"ל, שוב לנתק מן הארץ את עצמו ואת ילדיו? ראית האדם יחד עם ראיה הענין, הבנה החייל בד בכד עם הכנת המחנה - זוהי אחת מתכונותיו של האיש, ובזה הוא קונה לעצמו את לב אנשיו לאהבה אותו ולקשות את הדברים כרוחן.

יחס זה אל האדם, אל החבר, העומד והפועל הוא חלק ממהותו, בחיותו מזכיר

מועצה פועלי תל-אביב היה רגיל לצעוק לכל חבר שהיה בא אליו בענין עבודה: "אני לא

מתערב בזה, זה לא מעניני, יש לשכת עבודה!" אבל בו במקום הפה אומר למזכיר: "הן לי את שפירא..."

וכאשר מופל ענה לצעקותיו: "מה אתה צועק עלי?" - היה תיכף ומיד משנה את כל התנהגותו
משל נזמו בו חמורות.

א

טוענים כנגד אשכול - ומעניין, יותר משעושים זאת יריביו עושים זאת ידידיו -

על חוסר עקביות, על פסיוחה על שני הסעיפים, בקיבור על כך, ש"עם אשכול אפשר לפנות אבל
על אשכול לא". דומה, כי "שינוי הרעות" בא לו ממקור לא מסול. הוא מחוסר כשרון לשריפה
בשרים. כשרונו - בבנין בשרים, כך בנוגע לאנשים אידיאות וכך בנוגע למפלגות הוא משלב
הכל: דורות במפלגה, תכניות בסוכנות היהודית ומפלגות הממשלה, דרך שילובו הוא מפרק את
המחיצות. ממילא הוא רואה לא רק צד אחד של הדברים, אלא את צדיהם הרבים. וכאשר אדם רואה
צדיים רבים, הוא עשוי לשנות את שעתו. מה שהיה אמת לפני שעה, לפני שראה את הצד החדש -
אינו נכון עכשיו, לאחר שראה את הצד החדש. משל נתגלתה לו אמת חדשה.

הוא אינו דורס את הניגודים, אינו עוקרם מן השורש, אלא משתדל ללכת סביבם וביניהם.

אין הוא איש הפשרות מעטה והוכאו לפניו מסקנות של ועדה ממלכתית חשובה בענין קארטלים.

כאשר תפס את הענין, אמר לאיש הימין שהשתתף בוועדה: "קח את הדין והשבון שלך, זה לא יקום

במדינת ישראל!". ואי אפשר היה להזיזו מהחלטתו. אבל הוא איש הגמישות. אילו היה אלפרד נובל

קובע פרס בעד גמישות - היה פרס זה מגיע, בלי ספק, ללוי אשכול, יש לו כשרון נדיר מאד של

אחרות, של גמישות של הקהיית הזיזים. פותר לומר כי הוא גאון במקצוע זה של גמישות, כשם

שהוא גאון עולם ממש במקצוע אחר - הסללנות.

טוענים כנגד אשכול שהוא איש המסגרת. הוא המיד נאמן למסגרת, למסגרתו שלו, בה הוא

נחוץ, זוכרים לו לטובה את ההנדיבותו לגדודים העבריים בימי מחלמת העולם הראשונה. רוב חברי

מפלגתו דאז, "הפועל הצעיר", התנגדו להליכה זו. כן זוכרים לו את מאבקו בתוך המפלגה שלו

למען האיחוד, ואומרים כי הוא היה "חבר הפועל הצעיר על פי טעות", שכל כולו היה עם ברל ועם

רמז. אבל מציינים גם כי אף על פי כן לא עזב את מפלגתו ולא עבר ל"אחגות העבודה" בימי האיחוד הראשון, אלא חיכה עד שכל המפלגה שלו תתאחד.

ומביאים ראיות שונות להוכיח שהוא בעצם "איש מסגרת", שאף פעם אינו פורץ את

המסגרות שהטיל על עצמו.

ואולם דומה כי יותר משהוא איש המסגרת הוא איש הלויאליות, אכפף, כאשר שאלו אוחז

בשעתו מדוע לא עזב את "הפועל הצעיר" עם עזיבתם של חברים קרובים שהתאחדו עם "פועלי ציון",

ענה? "יש בעולם דבר ששמו לויאליות". וללויאליות זו נתווספה הידיעה, כיואיחוד בוא יבוא

בין כך וכך, אין הבדל אם הוא ילך קצת מוקדם או קצת מאוחר, פרט לסבל שיגרום לחבריו הוותיקים...

בעצם יש לו לאשכול כיום הזה לא רק לויאליות אחת, ואפילו לא לויאליות כמולה, יש לו

משולשת, שלויאליות הגדולה, המרכזית, היסודית היא, כמובן - למדינה, לכס ישראל. אבל בצדה

ישנן שתי לויאליות נוספות; למפלגתו ולדוד בן גוריון.

בשוא הסבר, כאשר שמו עמד במרכז השיחות הפוליטית כמועמד לראשות הממשלה, והוא

פארב בהחלט, ניסו מקורביו וידידיו להשפיע עליו שיאמר "כן" ויחיה קץ למשבר. הוא לא רצה

להקטיב לדבריהם אלה טען: "מה אתם ספאס? מה אני יודע על מדיניות עולמית? מה כוחי באנגליה?

חוציאו לכם זאת מן הראש!" אך במקרה אחד אמר לאחד מידידיו הוותיקים: "וכי כיצד אתה מתאר

לעצמך, הייתי מקבל עלי את משרת ראש הממשלה והייתי מתעלם מן האפשרות, שבן-גוריון יחשוב

רגע כי עשיתי כל מה שעשיתי כדי לרשת את מקומו?

כל זמן ששלוש הלויאליות האלו חיות ביניהן בשלום - וזה רוב הימים והלילות של

השנה - אין לך בעולם בן-אדם מאושר יותר מלוי אשכול. דומה, כי רגעיו הקשים ביותר בחייו היו

כאשר היחסים בין שלוש הלויאליות נשתבשו, ונדמה היה כי מסתמנים תחומים מפרידים ביניהן.

אותו ערב שעל אשכול היה להגיע לישיבה ההיסטורית במפלגתו לסיום המרשה האומללה

הרגיש ברע ביותר. לבו - על אף בריאותו המופלגה, כך הרבה - אינו עוד לב של עלם, החומר

בורות בדבניה ב'. יש שהוא יושב כשנשימתו מתקצרת. אותו שמן הוא עושה תנועה אופיינית בידו, כמבקש לחטוף את האויר. קרב זה שעמד ללכת לאותה ישיבה ביצע תנועה זו מדי פעם בפעם. הלויאלויות התנגשו. הוא, הפסטרן הגאוני, המגיע תמיד ממש לנקודה המרכזית - היה במבוכה, אולי במבוכה הגדולה ביותר שבחיייו. כאשר מקורביו דיברו על ליבו וביקשו שיהליט מה שיהליט ויקל לו, ענה מדי פעם בפעם: "עדיין לא החלטתי".

בסופם של הדברים מצא חזרה את הדרך: החלץ וביצע. נשאר לויאלי ללויאליות המרכזית שלו, שאיחד אותה שוב עם שמי הלויאלויות האחרות - למפלגתו ולבן גוריון - הוא נשאר לוי אשכול, אשר "כמעט אין לו כל חשבונות אישיים".
